

Л. Г. КВАСНІЙ
В. В. ФЕДИШИН

*Міжрегіональна Академія управління персоналом,
Прикарпатський інститут ім. Михайла Грушевського, м. Львів*

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ І ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ ПРИКАРПАТТЯ

Наукові праці МАУП. Серія Економічні науки, 2018, вип. 55(1), с. 30–38

Туризм виступає справжнім джерелом матеріального та духовного розвитку держави. Як пріоритетна галузь економіки України він є рентабельною сферою діяльності, в якій термін обертання обігових коштів є одним з найкоротших серед інших галузей народного господарства. Стосовно туристичної індустрії Прикарпаття досліджуються заходи з підвищення ефективності управління розвитком туристичних підприємств.

Туризм — це обличчя кожної країни. Від його стану залежить успіх і позитивне сприйняття країни світовою спільнотою. Туризм виступає справжнім джерелом матеріального та духовного розвитку держави. Як пріоритетна галузь економіки України, він є рентабельною сферою діяльності, в якій термін обертання обігових коштів є одним з найкоротших серед інших галузей народного господарства. Практика доводить, що туризм — це єдина галузь, де науково-технічний прогрес не впливає на зменшення кількості працюючих, а навпаки, стимулює розширення і поліпшення якості послуг, що надаються туристам. Тому дослідження проблем у розвитку підприємств туристичної індустрії потребують подальшого опрацювання і врахування у повсякденній практиці та на перспективу.

Дослідженню розвитку туристичної індустрії та підприємств туристичної індустрії присвятили свої праці такі науковці: І. Ансофф, Дж. Л. Гібсон, Д. Іванцевіч, П. Друкер, Б. Карлофф, М. Робсон, Ф. Уллах, Б. Р. Брунець, С. М. Ілляшенко [10], Л. І. Гонтаржевська [11] та ін. Проте наявні проблеми у розвитку підприємств туристичної індустрії потребують подальшого розроблення, що слугувало вибору теми дослідження.

Туризм є ефективним засобом реалізації людських цінностей. Один турист дає роботу десятком особам. Одне робоче місце в туризмі у 20 разів економічно вигідніше, ніж в іншій галузі. У цій галузі реалізується 75 % послуг і 25 % товарів. Сфера туризму підтримує майже 50 суміжних галузей і створює додатково робочі місця. Дискусійним є питання щодо функцій державних ор-

ганів, що координують туризм. В різних країнах це сформовано по різному: Міністерство туризму і спорту, Міністерство туризму в Міністерстві культури і туризму.

Туристична індустрія — найбільший роботодавець і джерело надходжень держави. Нині ми є свідками того, що XXI ст. стає століттям туризму. Туризм став визначальним чинником соціальної і культурної інтеграції людей і народів, а туристична галузь — потужною сферою світової індустрії, прибутковим сектором національної економіки. Україна має величезний туристичний потенціал та надзвичайно багату історичну спадщину, завдяки обсягам території та різноманітності ландшафту, та загальновідомій гостинності і працьовитості українських людей. Країна розташована у центрі Європи, має всі необхідні передумови і потенційні можливості для розвитку сучасної туристичної індустрії. За оцінками ВТО Україна може щороку приймати до 30 млн туристів. У структурі рекреаційних ресурсів Львівської області: 70 % припадає на ресурси відпочинку і туризму, 30 % — це ресурси санаторно-курортного лікування.

Дослідження показали, що значну частку валового внутрішнього продукту різних країн світу формують підприємства туристичної сфери, рівень розвитку якої часто залежить не лише від природно-кліматичних, рекреаційних та історико-культурних ресурсів. Розглянемо на прикладі Прикарпаття проблеми і перспективи розвитку підприємств туристичної індустрії.

Не зважаючи на те, що Прикарпаття славиться унікальною природною привабливістю, легкою транспортною доступністю та умовно помірними цінами, порівняно з зарубіжними туристичними місцями відпочинку, значна частина українців з кожним роком більшу перевагу віддає закордонним подорожам — до сусідніх Словаччини, Польщі та більш віддалених Туреччини, Єгипту, Італії та Австрії. Основною причиною вважаємо недостатність інформації про курорти, нерозвиненість інфраструктури, порівняно низький рівень сервісу. Наприклад: розвитку інфраструктури курорту Закопане (Польща) сприяє продумана державна політика, зорієнтована на зовнішній попит, а також підтримка малого і середнього бізнесу в розбудові матеріальної бази індустрії туризму дають очевидні результати. Погоджуємося з науковими твердженнями Б. Р. Брунець, що “Розвиток інфраструктури туризму завжди є сильним стимулом узагальнення місцевої інфраструктури, чинником освоєння конкретних територій, збільшення робочих місць” [1]. На рис. 1 відображена динаміка загальної кількості туристів, яких обслуговували підприємства туристичної індустрії на території Прикарпаття за період 2000–2016 рр.

З рис. 1 видно, що з 2004 по 2007 р. кількість туристів, яких приймала Україна, щорічно зростала пришвидшеними темпами. Проте, починаючи з 2008 р., значення цього показника скорочується до середнього рівня 350 тис. туристів на рік. Починаючи з 2012 р., темпи зменшення кількості туристів уповільнились, проте ознак високого потенціалу щодо майбутнього росту станом на кінець 2016 р. немає. Динаміка зміни кількості туристів, яких обслуговували вітчизняні підприємства туристичної індустрії загалом в Україні,

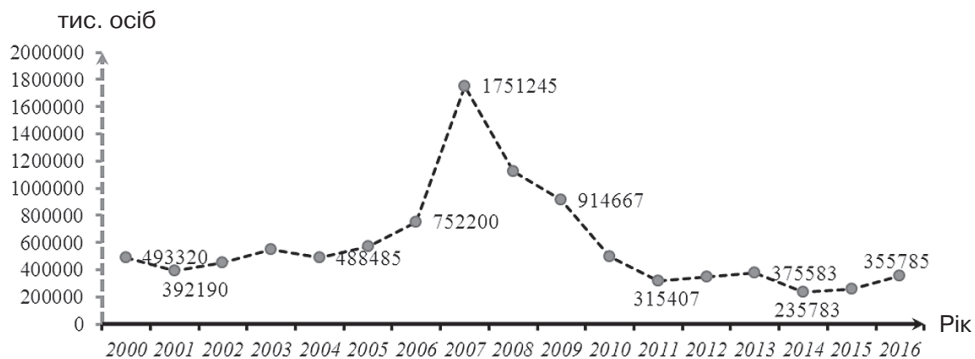

Рис. 1. Динаміка кількості туристів, яких обслуговували підприємства туристичної індустрії на території Прикарпаття за період 2000–2016 рр., осіб*

*Примітка: побудовано автором на основі [2–8]

корельована з динамікою цього показника для Прикарпаття протягом 2000–2016 рр. (рис. 2.) Це дає підстави вважати, що проблеми розвитку підприємств туристичної індустрії характерні не лише для Прикарпаття, а й загалом для України. Успішними для розвитку підприємств вітчизняної туристичної індустрії були 2007–2008 рр. Тоді темпи приросту і кількість туристів, яких вони обслуговували, були найвищими.

Кореляція динаміки темпів росту туристичних потоків в Україні та на Прикарпатті за період 2001–2016 рр. свідчить про наявність спільних проблем у розвитку підприємств туристичної індустрії. Логічним продовженням цього аналізу є дослідження зміни частки туристів, яких обслуговували на Прикарпатті у загальному значенні цього показника для всієї країни (рис. 3). На основі зміни цього показника підсумовуємо, що найвищих по-

Рис. 2. Динаміка темпів росту туристичних потоків в Україні та на Прикарпатті за період 2001–2016 рр., %*

*Примітка: побудовано автором на основі [2–9]

казників кількості туристів на Прикарпатті досягнуто внаслідок тимчасово високого рівня його конкурентоспроможності порівняно з іншими регіонами. Це зумовило те, що більшість туристів в Україні обслуговували саме в Західному регіоні.

Як показано на рис. 3, частка туристів на Прикарпатті скоротилась протягом 2000–2016 рр., що свідчить про зменшення рівня конкурентоспроможності у сфері туризму. Динаміку цього показника для України та її Західного регіону за період 2000–2016 рр. ілюструє рис. 4.

На рис. 4 продемонстровано динаміку кількості іноземних туристів, що є вкрай несприятливою для України. Значення цього показника протягом 2000–2016 рр. знизилося приблизно у п'ять разів. Найнижче його значення спостерігалось в 2014 р., а найвище – у 2003 р. Причини цього можуть бути наступні:

- 1) відсутність конкурентоспроможної інфраструктури та сервісу;
- 2) порівняно високі ціни (у 2003 р. валютний курс гривні до долара США становив 4,99 грн за один долар США, що могло бути причиною високих цін, оскільки туристичні підприємства вимірювали свої фінансові результати в іноземній валюті);
- 3) нестабільність політичного та економічного середовища, зумовлена війною на Сході України;

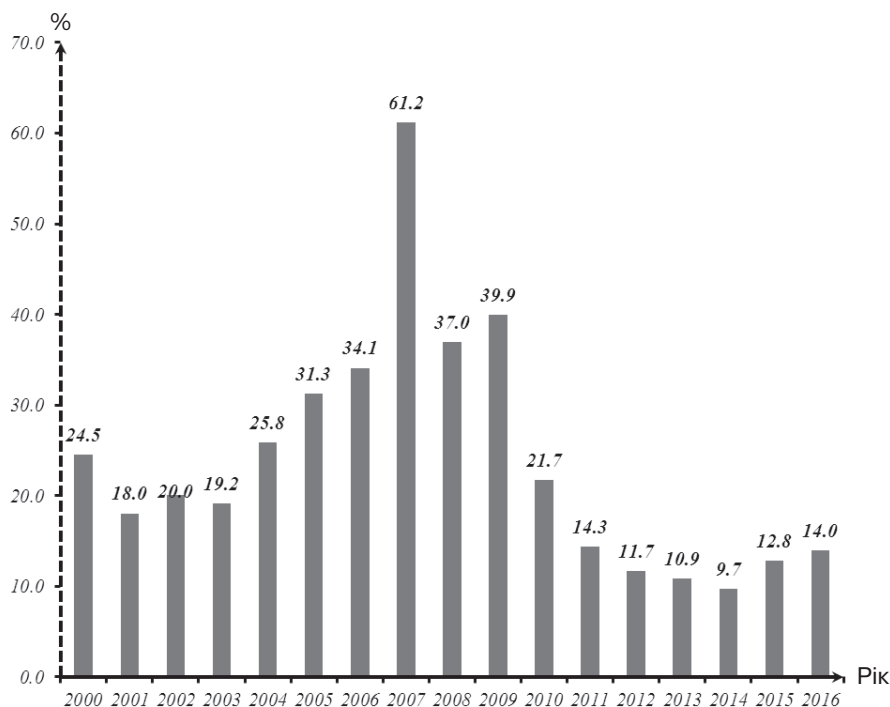

Рис. 3. Динаміка частки туристів, яких обслуговували підприємства туристичної індустрії на території Прикарпаття у загальному значенні цього показника для всієї країни за період 2000–2016 рр., %

Примітка: побудовано дисертантом за джерелами [2–9]

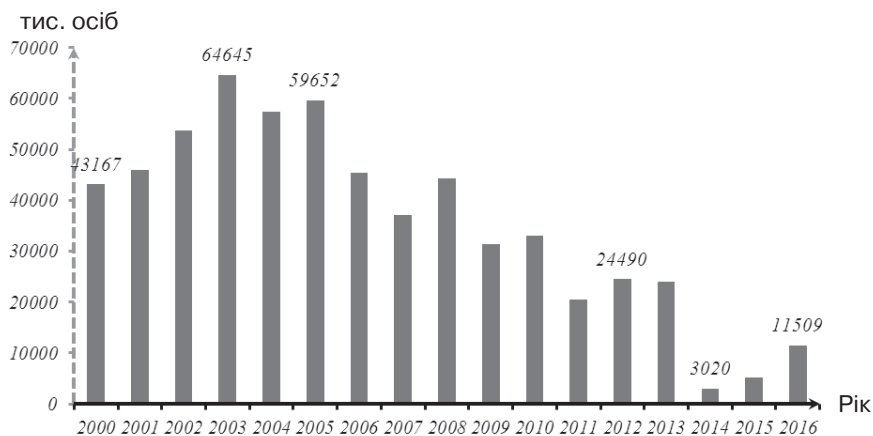

Рис. 4. Динаміка кількості іноземних туристів на Прикарпатті протягом 2000–2016 рр., тис. осіб.

Примітка: побудовано дисертантом за джерелами [2–9]

4) відсутність зручної та розвиненої системи авіаперельотів із найбільших міст Європи та з інших континентів;

5) недостатність інформаційного забезпечення.

Ефективним засобом презентації та інформування широкого кола громадськості, потенційних інвесторів про рекреаційно-туристичний потенціал території Прикарпаття є участь місцевих органів влади, представників бізнесу цієї території у виставковій діяльності. Ефективність такої посередницької діяльності органів місцевої влади може визначатися відсотком проектів, які зацікавили інвесторів та реалізуються у певній місцевості. У зв'язку з цим доцільним є розроблення електронного каталогу проектів регіону з метою розширення можливостей пошуку потенційних інвесторів для їх реалізації.

Дослідження організації, джерел формування та інструментів інформаційного забезпечення розвитку підприємств сфери туризму в регіоні, в тому числі з метою розроблення та реалізації регіональної політики розвитку туризму, дозволяє зробити такі висновки:

- інформаційним забезпеченням оцінювання та аналізу розвитку підприємств сфери туризму є комплекс різних видів етнокультурної, природно-географічної, соціальної, економічної інформації, що характеризує цей розвиток;
- інформаційні ресурси про рекреаційний потенціал розвитку туризму Прикарпатського регіону є різнобічними, а тому потребують комплексного використання з точки зору обґрунтування та можливостей практичного використання типового комплексу показників оцінювання території;
- актуальним є удосконалення змісту формуляра 1-ТУР статистичного звіту туристичних організацій, зокрема, висвітлення такого показника як “балансовий прибуток”; для вивчення реальних результатів щодо мобільності студентів, доцільним було б у згаданій формі звітності 1-ТУР виділи окремою графою “облік поїздок з метою навчання”; для

повнішого відображення результатів діяльності туристичних підприємств доцільно було б передбачити подання їх звітності (форми 1-ТУР) регіональним управлінням статистики.

Практика також показує, що в досліджуваному регіоні недостатньо розвинена матеріально-технічна база туризму порівняно з країнами, де наявна матеріально-технічна база створює передумови для ефективного використання відповідних благ. Яскравим прикладом цього є Туреччина, де практично усі готелі в гірськолижних центрах є власністю приватних підприємців. При цьому власники новостворених готелів звільняються від податків терміном до 5-ти років, і держава сприяє поширенню реклами нового турпродукту на міжнародному ринку.

Наступним етапом аналізу є дослідження динаміки зміни туристичних об'єктів, які безпосередньо впливають на динаміку кількості туристів, оскільки є місцями їх тимчасового перебування та дозвілля. На рис. 5 показано динаміку кількості готелів на Прикарпатті за період 2000–2016 рр.

З рис. 5 видно, що рівень розвитку туристичної індустрії Прикарпаття характеризується тенденцією до зростання. Проте ця тенденція не відобразилась сприятливо на туристичних потоках, темпи росту яких залишаються уповільненими і загалом кількість таких установ на Прикарпатті залишається порівно низькою.

Наприклад, в Україні близько 1,3 тис. готелів. Для порівняння: у Великобританії функціонує близько 26 тис. готелів, в Італії їх налічується близько 40 тис., у гірській частині Австрії розташовано близько 20 тис. готелів.

В інфраструктурі туризму України готелі є найбільш слабкою ланкою: за міжнародним нормативом — 10 місць на 1000 жителів, то в середньому по Україні — від 2 до 6 місць. Для порівняння: у Парижі — 38,4 місця; у Відні — 25,6; у Москві — 9,6, в Люблінському воєводстві — 5,4; Підкарпатському воєводстві Польщі — 4,4 місць.

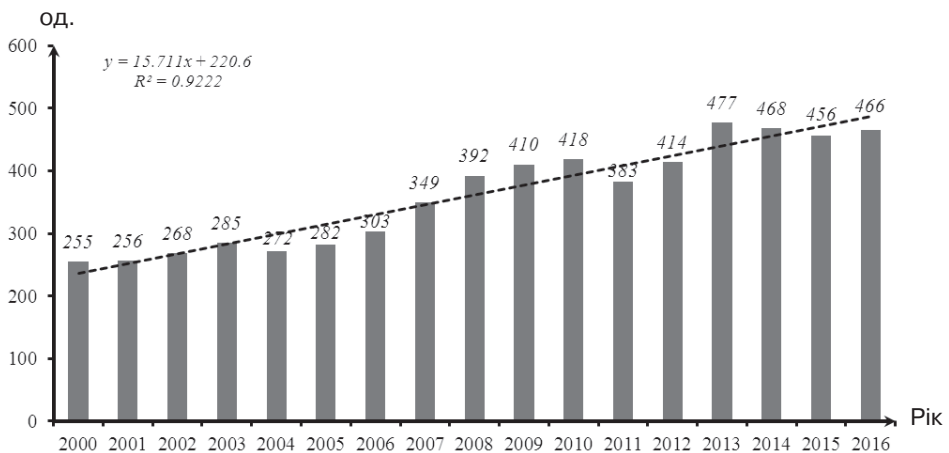

Рис. 5. Динаміка кількості готелів Прикарпаття за період 2000–2016 рр.

Примітка: побудовано автором на основі [2–9]

Аналізуючи польсько-українське прикордоння, а це з боку Польщі Люблінське і Підкарпатське воєводства, а з України — це Львівська, Волинська, Закарпатська області, зазначаємо, що Львівська область за наявних природних рекреаційних ресурсів займає провідне місце в державі (це лікувальні мінеральні води із 8-ми типів, що застосовуються в бальнеології, на Львівщині відомо 7; це також лікувальний озокерит, на Львівщині розташоване найбільше в Україні родовище озокериту — Бориславське; це сприятливі кліматичні, водні, лісові ресурси).

На території Карпат у Львівській області є унікальні можливості для розвитку гірськолижного спорту до рівня світових стандартів. Особливо в селищі міського типу Славське (на горі Тростян розташовано 20 км трас з різним рівнем складності, крісельні підйомники довжиною 2750 м — пропускна здатність 200 осіб/год).

Великі можливості дає вдосконалення гірськолижних умов в селах Тишовці, Рожанка та Волосянка, де пропускна здатність 230 осіб/год. Гірський туризм в Українських Карпатах представлений багатьма різновидами: велосипедний, кінний, сільський, екологічний, дельтапланеризм, гірськолижний, лижний, сноуборди, альпінізм, піший, автотуризм, мототуризм, спелеотуризм. Кожен із різновидів гірського туризму вимагає всебічної якісної підготовки фахівців спортивно-оздоровчого туризму, яка передбачає науково-методичне, інформаційне забезпечення та застосування нових інформаційних технологій. Туристам потрібна інформація про карти гірських подорожей, транспорт, описи маршрутів, інформація про туристське спорядження та харчування в поході, описання різноманітних способів виживання в екстремальних ситуаціях, різноманітні способи орієнтування.

Таким чином, є доцільним залучати інвестиції для розбудови готелів в Україні, що дасть можливість створювати робочі місця, які є на сьогодні проблемою в Україні. Кількість зайнятих у готельному господарстві в країні становить 0,1 % працюючого населення, в той час як у Великобританії — понад 10 %. Виглядає парадоксально: дефіцит готельних номерів є вигідним для провідних готелів для отримання надприбутків через підвищення цін. У комфортабельних готелях України ціни приблизно рівні або й вищі за ціни в готелях Лондона, Парижа та Нью-Йорка. Це, своєю чергою, відлякує туристів.

Отже, для підвищення ефективності управління розвитком підприємств туристичної індустрії Прикарпаття є необхідним:

- економічне стимулювання розвитку матеріальної бази туризму;
- підтримка малого підприємництва у сфері туризму;
- забезпечення сприятливого фінансового клімату, а саме: зниження орендної плати на туристичні приміщення;
- розширення міжнародної співпраці в туризмі;
- покращення інформації та реклами відповідно до європейських та світових стандартів і вимог;
- підвищення якості туристичних послуг;
- розробити спеціальний веб-сайт електронного каталогу і регулярно розміщувати на ньому інформацію та презентаційні версії проектів, які

передбачають розвиток підприємств туристичної індустрії Прикарпаття з метою розширення можливостей пошуку інвесторів для їх реалізації в регіоні.

Цілеспрямована взаємодія окремих суб'єктів господарської діяльності один з одним і зовнішнім середовищем, орієнтуючись на маркетингову, інноваційну, інвестиційну та виробничо-збутову діяльність, беручи до уваги вимоги туристів, сприятиме досягненню успіху в конкуренції, а також максимізації поточних і перспективних доходів.

Джерела

1. *Брунець Б. Р.* Рівні туристичної інфраструктури та принципи її формування // ЕсоTour-2013. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2013.
2. Статистична інформація. Туризм. [Електронний ресурс] // Сайт Головного управління статистики у Волинській області. URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/>
3. Статистична інформація. Туризм. [Електронний ресурс] // Сайт Головного управління статистики у Закарпатській області. URL: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua/>
4. Статистична інформація. Туризм. [Електронний ресурс] // Сайт Головного управління статистики у Івано-Франківській області. URL: <http://www.ifstat.gov.ua/>
5. Статистична інформація. Туризм. [Електронний ресурс] // Сайт Головного управління статистики у Львівській області. URL: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>
6. Статистична інформація. Туризм. [Електронний ресурс] // Сайт Головного управління статистики у Рівненській області. URL: <http://www.rv.ukrstat.gov.ua/>
7. Статистична інформація. Туризм. [Електронний ресурс] // Сайт Головного управління статистики у Тернопільській області. URL: <http://www.te.ukrstat.gov.ua/>
8. Статистична інформація. Туризм. [Електронний ресурс] // Сайт Головного управління статистики у Чернівецькій області. URL: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/>
9. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
10. *Ілляшенко С. М.* Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: навч. посіб. Суми : Університет. кн., 2003.
11. *Гонтаржевська Л. І.* Ринок туристичних послуг в Україні: навч. посіб. Донецьк: Східний вид. дім, 2008. 180 с.

Квасній Л. Г., Федишин В. В. Дослідження проблем і перспектив розвитку підприємств туристичної індустрії Прикарпаття. Показано, що становлення національної економіки в Україні тісно пов'язано з розвитком туристичної індустрії як пріоритетної і соціально значущої; розглянуто проблеми у розвитку підприємств туристичної індустрії Прикарпаття. Досліджено динаміку кількості туристів, яких обслуговували підприємства туристичної індустрії на території Прикарпаття за період 2000–2016 рр. Визначено основні перспективи стосовно розвитку підприємств туристичної індустрії Прикарпатського регіону. Встановлено, що для підвищення ефективності управління розвитком підприємств туристичної індустрії Прикарпаття необхідно: економічне стимулювання розвитку матеріальної бази туризму; підтримка малого підприємництва у сфері туризму;

забезпечення сприятливого фінансового клімату, а саме: зниження орендної плати на туристичні приміщення; розширення міжнародної співпраці у туризмі; покращення інформації та реклами відповідно до європейських та світових стандартів і вимог; підвищення якості туристичних послуг.

Kvasnii L. G., Fedyshin V. V. Research of problems and prospects of development of enterprises of the tourist industry of Prykarpattya. It is shown that the formation of the national economy in Ukraine is closely linked with the development of the tourism industry as a priority and socially significant; Problems in the development of enterprises of the tourist industry of the Carpathian region are considered. The dynamics of the number of tourists served by enterprises of the tourist industry on the territory of the Carpathian region for the period of 2000–2016 was investigated. The main perspectives concerning the development of enterprises of the tourist industry of the Carpathian region were determined. It is established that in order to improve the management efficiency of enterprises of the tourism industry in the Carpathian region, it is necessary: economic stimulation of the development of the material base of tourism; support of small business in the field of tourism; providing a favorable financial climate, namely: reduction of rent for tourist accommodation; expansion of international cooperation in tourism; improvement of information and advertising in accordance with European and world standards and requirements; improving the quality of tourist services.

Квасний Л. Г., Федьшин В. В. Исследование проблем и перспектив развития предприятий туристической индустрии Прикарпатья. Показано, что становление национальной экономики в Украине тесно связано с развитием туристической индустрии как приоритетной и социально значимой; рассмотрены проблемы в развитии предприятий туристической индустрии Прикарпатья. Исследована динамика количества туристов, которых обслуживали предприятия туристической индустрии на территории Прикарпатья за период 2000–2016 гг. Определены основные перспективы по развитию предприятий туристической индустрии Прикарпатья. Установлено, что для повышения эффективности управления развитием предприятий туристической индустрии Прикарпатья необходимо: экономическое стимулирование развития материальной базы туризма; поддержка малого предпринимательства в сфере туризма; обеспечение благоприятного финансового климата, а именно: снижение арендной платы на туристические помещения; расширение международного сотрудничества в туризме; улучшение информации и рекламы в соответствии с европейскими и мировыми стандартами и требованиями; повышение качества туристических услуг.

Надійшла 25 червня 2018 р.